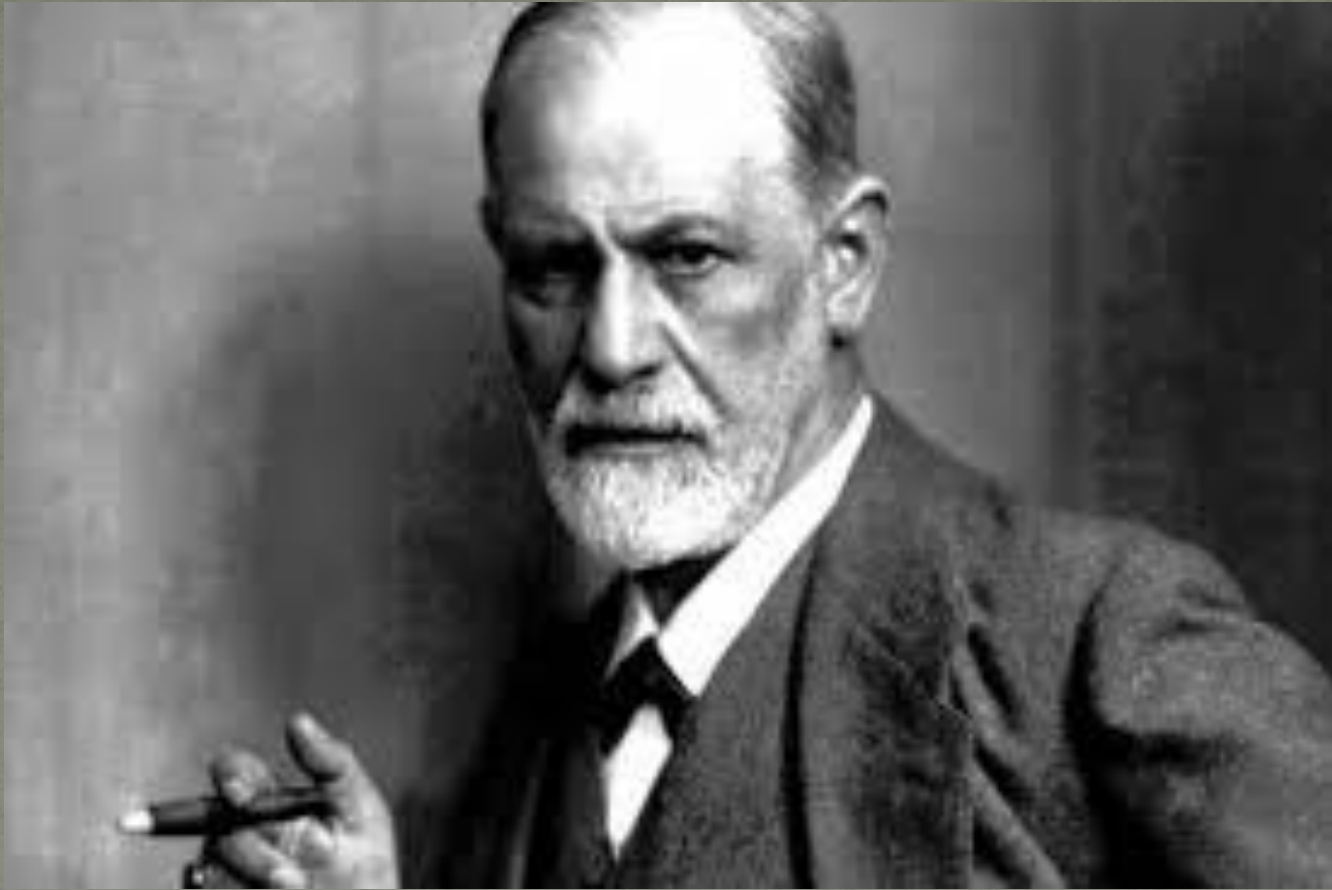

Психоаналіз Зигмунда Фрейда

Виконав: Ольховський В. А.

Зигмунд Фрейд

Коли хтось говорить про Зигмунда Фрейда, майже миттєво виникає асоціація — «психоаналіз». Це логічно: Фрейд із повним правом може вважатися головним винуватцем народження та розквіту такого грандіозного явища світової культури ХХ століття, як психоаналіз.

Фрейд і поява психоаналізу

Серед психологів ХХ століття доктору Зигмунда Фрейда належить особливе місце. Його головна праця "Тлумачення сновидінь" побачив світло в 1899 р. З тих пір в психології сходили, змінюючи один одного, різні наукові авторитети. Але жоден з них не викликає понині такий незгасний інтерес, як Фрейд і його вчення. Пояснюється це тим, що його роботи, що змінили вигляд психології в ХХ столітті, висвітлили корінні питання влаштування внутрішнього світу особистості, її спонукань та переживань, конфліктів між її прагненнями та почуттям обов'язку, причин душевних надломів, ілюзорних уявлень людини про саму себе і оточуючих.

Відомо, що головним регулятором людської поведінки служить свідомість. Фрейд відкрив, що за покровом свідомості прихований глибинний "пласт" не усвідомлюваних особистістю могутніх прагнень, потягів, бажань. Будучи лікарем, він зіштовхнувся з тим, що ці неусвідомлювані переживання і мотиви можуть серйозно обтяжувати життя й навіть ставати причиною нервово-психічних захворювань. Це спрямувало його на пошуки засобів рятування своїх пацієнтів від конфліктів між тим, що говорить їхню свідомість, і потаємними, сліпими, несвідомими спонуканнями.

Так народився фрейдівський метод, названий психоаналізом. Теорія Фрейда в багатьох країнах міцно увійшла в підручники з психології, психотерапії, психіатрії. Вона справила вплив на інші науки про людину - соціологію, педагогіку, антропологію, етнографію, філософію, а також на мистецтво і літературу, а фрейдівська методологія пізнання суспільних явищ, що вимагає розкриття лежать в їх основі несвідомих механізмів, пригнічених бажань, широко використовувалася послідовниками Фрейда і виросла на своєрідну філософію.

Суть методу психоаналізу.

Якщо коротко — суть у пригадуванні витісненого, або усвідомленні несвідомого. На думку Фрейда, в душі кожної людини є щось таке, про що вона не хотіла б зізнаватися навіть сама собі. Оскільки ці мотиви є неприйнятними для свідомості, відбувається їхнє витіснення у несвідоме. Людина про них нібито забуває. Однак не повністю. Витіснене все ж таки деколи проривається на поверхню — у міфах та казках, творах мистецтва, сновидіннях, обмовках тощо. В нашій психіці постійно йде напружена боротьба між несвідомим, яке прагне, щоб про нього згадали, та свідомістю, яка хоче, аби те, що перебуває у несвідомому, там залишилося назавжди. Нерідко напруга сягає таких масштабів, що у людини починається невроз. Завдання психоаналітика — допомогти пацієнтові цей конфлікт розв'язати. Пацієнт має усвідомити та навчитися жити з тим, що раніше ховалося у несвідомому.

Основні ідеї психоаналізу

Поділ психіки людини на свідоме і несвідоме

Поділ психіки на свідоме і несвідоме є основною передумовою психоаналізу, і тільки воно дає йому можливість зрозуміти і прилучити науці часто спостерігаються і дуже важливі патологічні процеси в душевне життя. Психоаналіз не може перенести сутність психічного у свідомість, але повинен розглядати свідомість як якість психічного, яка може приєднуватися або не приєднуватися до інших його якостей. Бути свідомим - насамперед чисто описовий термін, який спирається на саме безпосереднє і надійне сприйняття. Досвід показує, що психічний елемент, наприклад представлення, звичайно не буває довгостроково свідомим. Характерним є те, що стан свідомості швидко проходить; уявлення в цей момент свідоме, у наступну мить перестає бути таким, однак може знову стати свідомим при відомих, легко досяжних умовах.

Ця теорія виявляється незаперечною завдяки тому, що в психоаналітичній техніці знайшлися засоби, за допомогою яких можна усунути протидіючу силу і довести відповідні уявлення до свідомості. Стан, в якому вони (уявлення) перебували до свідомості, називається витісненням, а сила, що призвела до витіснення підтримувала його, відчувається під час психоаналітичної роботи як опір. Звертаючись до осмислення психічної реальності, Фрейд намагається переосмислити подання про тотожність людської психіки зі свідомістю. Він приймає гіпотезу про існування несвідомого шару людської психіки, у надрах якого відбувається особливе життя, ще недостатньо вивчена й осмислена, але тим не менш, реально значуща і помітно відрізняється від сфери свідомості.

Говорячи ж про сприйняття в сфері несвідомого, він порівнює сприйняття свідомістю несвідомих процесів зі сприйняттям органами почуттів зовнішнього світу. Фрейд виходить з того, що кожен душевний процес існує спочатку в несвідомому і тільки потім може виявитися в сфері свідомості. Причому перехід у свідомість - це аж ніяк не обов'язковий процес, бо, на думку Фрейда, далеко не всі психічні акти стають свідомими. На думку Фрейда психічно реальне існує в різних процесах так само, як несвідоме психічне може проявлятися в різноманітних вираженнях. Незалежно від того, з чим має справу людина, з зовнішньої чи дійсністю або з якими-небудь уявними продуктами діяльності, будь то фантазія, мрії або ілюзії, все це може сприйматися їм як психічної реальності. Більше того, для Фрейда фантазія виявляється такою формою людського існування, у якій індивід звільняється від будь-яких домагань з боку зовнішньої реальності раніше втрачену ним в силу необхідності зважати на оточуючим реальним світом.

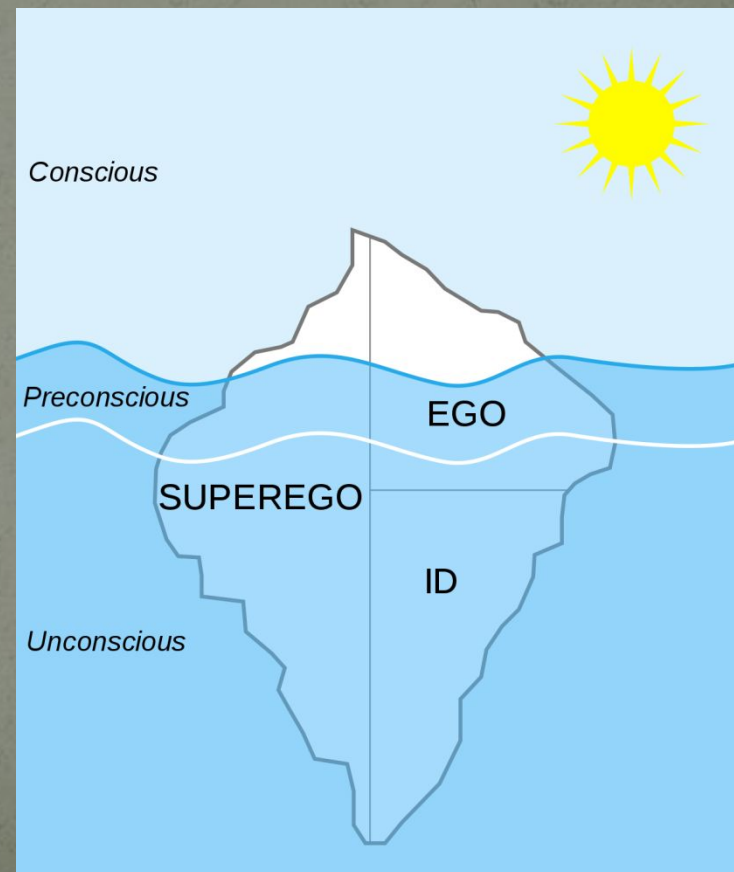
Основні поняття психоаналізу

Що ж таке психоаналіз з точки зору психології? Психоаналіз (від грец. Psyche-душа й analysis-рішення) - частина психотерапії, лікарський метод дослідження, розвинутий З. Фрейдом для діагностики та лікування істерії. Потім він був перероблений Фрейдом у психологічну доктрину, спрямовану на вивчення прихованих зв'язків і основ людського духовного життя. Ця доктрина будується на припущенні, що відомий комплекспатологічних уявлень, особливо сексуальних, "витісняється" зі сфери свідомості і діє вже зі сфери несвідомого (яке мислиться як область панування сексуальних прагнень) і під усякими масками проникає у свідомість і загрожує духовній єдності Я, включеного в навколишній світ. У дії таких витіснених "комплексів" вбачали причину забування, застережень, мрій, помилкових вчинків, неврозів (істерії), і лікування їх намагалися проводити таким чином, щоб при бесіді ("аналізі") можна було вільно викликати ці комплекси із глибини несвідомого й усувати їх (шляхом бесіди або відповідних дій).

Виходячи з вищевикладеного, сутність психоаналізу ми можемо розглядати на трьох рівнях:

1. психоаналіз - як метод психотерапії;
2. психоаналіз - як метод вивчення психології особистості;
3. психоаналіз - як система наукових знань про світогляд, психології, філософії.

В результаті творчої еволюції З. Фрейд розглядає організацію психічного життя у вигляді моделі, що має своїми компонентами різні психічні інстанції, позначені термінами: Воно (Ід), Я (Его) та Над-Я (Супер-Его). Це називають структурою особистості по моделі З. Фрейда.

Воно (Ід), Я (Его) та Над-Я (Супер-Его)

Під Воно (Ід) розумілася найбільш примітивна інстанція, яка охоплює усе природне, генетично первинне, підлегле принципу задоволення і нічого не знає ні про реальність, ні про суспільство. Вона спочатку ірраціональна й аморальна. Її вимоги повинна задовольняти інстанція Я (Его). Его - слідує принципу реальності, виробляючи ряд механізмів, що дозволяють адаптуватися до середовища, справлятися з її вимогами. Его посередник між стимулами, що йдуть як з навколишнього світу, так і з глибин організму, з одного боку, і відповідними руховими реакціями з іншого. До функцій его відноситься самозбереження організму, відкладення досвіду зовнішніх впливів у пам'яті, уникнення загрозливих впливів, контроль над вимогами інстинктів (що виходять від Ід).

Особливе значення надавалося поняттю Понад-Я (Супер-Его), що служить джерелом моральних і релігійних почуттів, контролюючим і наказів агентом. Якщо Ід визначений генетично, а Я - продукт індивідуального досвіду, то Супер-Его - продукт впливів, що виходять від інших людей. Воно виникає у ранньому дитинстві (зв'язано, згідно Фрейд, з комплексом Едіпа) і залишається практично незмінним у наступні роки. Над-Я утворюється завдяки механізму ідентифікації дитини з батьком, який служить для неї моделлю. Якщо Я (Его) прийме рішення або зробить дію на догоду Воно (Ід), але на противагу над-Я (Супер-Его), то воно зазнає покарання у вигляді докорів совісті, почуття провини. Оскільки Над-Я черпає енергію від Ід, оскільки Над-Я часто діє жорстоко. Від напруг, випробовуваних під тиском різних сил, Я (Его) рятується за допомогою спеціальних "захисних механізмів"- витиснення, раціоналізації, регресії, сублімації і ін. Витиснення означає мимовільне усунення зі свідомості почуттів, думок та прагнень до дії.

Метод розшифровки несвідомого

Ідея про те, що на нашу повсякденну поведінку впливають неусвідомлювані мотиви, розглянута Фройдом у книзі ("Психопатологія повсякденного життя"). Різні помилкові дії, забування імен, обмовки, описки звичайно прийнято вважати випадковими, пояснювати їх слабкістю пам'яті. За Фройдом, у них прориваються приховані мотиви, тому що нічого випадкового у психічних реакціях людини немає. У лекціях з введення у психоаналіз, прочитаних ним для бажаючих на початку нашого століття, З. Фрейд наводить багато прикладів таких помилок та їх інтерпретацію. В іншій роботі ("Дотепність та її відношення до несвідомого") жарти або каламбури інтерпретуються Фройдом як розрядка напруги, створеної тими обмеженнями, які накладають на свідомість індивіда різні соціальні норми (і мені здається, після деяких спостережень, що це дійсно так)

Проблеми психоаналізу

З'ясування істинних причин різних проблем, таємних бажань людини породжує нову проблему - як довести тому, хто не вірить в існування у себе таких потягів і прагнень їх наявність. Навіть якщо людина і знає, що у нього всередині, але не хоче це з яких-небудь причин визнати, то йому не пред'явиш неспростовних доказів. Один тільки метод аналізу сновидінь для противника психоаналізу є архаїчним. Метод цей, на їхню думку, повертає людство на рівень чаклунства, знахарства, ворожіння і інших парапсихологічних чудес. І, цілком природно, людина не визнає результатів. Інший метод - аналізу помилок, також не знімає всіх проблем. Дійсно, все можна (і іноді цілком обгрунтовано) пояснити втому, неухважністю або просто природного неухважністю. Людина не хоче зізнаватися в тому, що його охарактеризує не з самої хорошої сторони і відмовляється від того, що йому каже психоаналітик.

Психоаналіз одних лікує, інших травмує

Через декілька років після народження психоаналізу (традиційно цей факт пов'язують із публікацією фундаментальної праці Фрейда «Тлумачення сновидінь», що відбулася у Відні у 1900 році) в Одесі з'явився центр розвитку цього новаторського напрямку в психології та медицині. На території України в перші декади ХХ століття з'явилася ціла низка талановитих та високопрофесійних психоаналітиків. У науковій біографії Фрейда є також ще один факт, що пов'язує його з Україною. 1911 року одеський психоаналітик Леонід Дрознес привіз на лікування до Фрейда 24-річного випускника Одеського університету Сергія Панкеева — одного з найвідоміших пацієнтів Фрейда. Випадок Панкеева великою мірою продемонстрував максимальні можливості психоаналізу. Чотирирічне лікування, на яке сам Фрейд та його послідовники посилалися та продовжують посилатися як на класичний приклад ефективності їхнього методу психотерапії, насправді виявилось недостатнім.

Через декілька років після тріумфального «зцілення» Панкеев був змушений знову звернутися по допомогу — спочатку до Фрейда, потім до інших психотерапевтів. Однак важливо не тільки це. Історія стосунків Фрейда із Панкеевим продемонструвала справжні межі здатності австрійського психоаналітика до розуміння представників культури, з якою його так щільно пов'язувала історія власної родини, але від якої він досить сильно дистанціювався внаслідок стереотипів, що домінували у західних країнах. Саме з приводу лікування С. Панкеева Фрейд написав: «Особистісні риси, чужий нашому розумінню національний характер дуже ускладнювали необхідність вчутися у характер хворого». Фрейд і сам усвідомлював, що справжній психоаналіз можливий тільки за тих умов, коли й аналітик, і пацієнт мислять однією мовою. Хочеться вірити, що нова хвиля популярності психоаналізу, яка розпочалася у нас в пострадянські часи, спричинить появу багатьох вітчизняних психоаналітиків, які, використовуючи найкращі аспекти вчення Фрейда та його численних послідовників, зможуть не припускати таких помилок у лікуванні наших співвітчизників, які робив засновник психоаналізу.

Помилки Фрейда.

Як на мене, основна проблема фрейдівського варіанту психоаналізу полягає у визначенні того, що власне витісняється у несвідоме. За Фрейдом, вимальовується досить страшна картина: у всіх людей з дитинства є інцестуальне бажання (сексуальне тяжіння до родича протилежної статі), у хлопчиків — комплекс Едипа, у дівчат — Електри. Культура інцест забороняє, бажання витісняється у несвідоме, і це створює умови для виникнення неврозу. Відповідно, лікування передбачає усвідомлення пацієнтом цього прихованого мотиву. Сама по собі теза про те, що такий потяг притаманний усім людям, звучить досить сумнівно. Але справжні проблеми виникають, коли до психоаналітика звертається пацієнт, який говорить, що страждає внаслідок травматичних спогадів про акт сексуального зваблення з боку когось із родичів, що він (частіше — вона) пережив у дитинстві. Фрейдизм каже таким пацієнтам, що вони все це вигадали.

Виходить приблизно так: «Ніхто вас, шановна, не зваблював, це просто ваша фантазія, зумовлена комплексом Електри!». Однак заяви потерпілих про акти зваблення у дитинстві, на жаль, іноді є зовсім не фантазіями, а реальністю. Отже, виходить, що таких пацієнтів психоаналіз не лікує, а скоріше, даруйте за сильне слово, добиває. Лікувати від фантазії не зовсім те саме, що лікувати від наслідків реального травматичного досвіду. Пацієнтка говорить, що її зваблювали і їй від цього болісно, а лікар твердить, що вона сама хотіла, щоб її звабили, отже, і нафантазувала казна-що.

Про ці та інші проблемні аспекти психоаналізу написано вже багато праць. Одна з найбільш резонансних — сенсаційна книжка «Замах на правду: Фрейдове приховування теорії зваблення».

Список літератури.

1. Віттельс Ф. Фрейд. Його особистість, вчення і школа. Л-д: Его, 1991 р.
2. Лейбін В.М. Фрейд, психоаналіз і сучасна західна філософія. М.: Політична література, 1990 р.
3. Фрейд З. Вступ до психоаналізу: Лекції. М., 1990 р.

Дякую за увагу